

*Біловус Л. І.,
Завідувач кафедри інформаційної
та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного
університету,
доктор історичних наук, доцент*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Сьогодні в Україні відбуваються серйозні зміни, пов'язані з її переходом до ринкової економіки і відкритого демократичного суспільства, входженням до світового співтовариства. Ці зміни відображаються і на системі освіти, яка знаходиться в стадії модернізації.

Національна освіта вступила в етап розвитку, коли відбуваються зміни ціннісних орієнтацій, йде пошук нових пріоритетів, переважно в двох напрямках: по шляху збереження традиційних українських цінностей і в становленні демократичних західних цінностей, пов'язаних з поліпшенням сфери соціального забезпечення людини. Сьогодні з'явилися нові можливості, такі як свобода совісті, відкритість суспільства, гласність, наявність політичного плюралізму та ін. Але разом з цим стали наростати і негативні явища, властиві «суспільству споживання». І найбільш сприйнятливими до них виявилися підлітки, молодь, діти, котрі піддаються в силу несформованості світогляду різним, не завжди високопробним зразкам масової культури, агітації, засобів масової інформації. Молоді важко встояти, не маючи внутрішньої опори, а допомоги від школи, сім'ї, громадських організацій недостатньо, тому що нова система цінностей ще формується у суспільстві.

У процесі реформування державної системи було зруйновано багато механізмів захисту прав дітей. Частина з них сьогодні знаходиться поза сферою турботи держави: вони не отримують того, що їм гарантують Конституція України і численні закони. Слід зазначити, що становище з правами людини є показником розвитку суспільства. У цих умовах важливим є створення нових, демократичних інститутів, що здійснюють контроль за дотриманням прав людини і прав дитини державними органами та громадськими організаціями. Важливим видається й масове вивчення цього аспекту.

Формування особистості школяра пов'язане з його розвитком, зміною виховних функцій школи, соціуму, з активізацією діяльності різних структур соціальної підтримки молоді. Особистісний підхід став найбільш актуальним в освіті та вихованні сучасного школяра.

Цей підхід передбачає допомогу дитині в усвідомленні себе особистістю, у виявленні і розкритті її можливостей, відношення до дитини як суб'єкта виховної взаємодії. Важливо давати дітям не тільки якісні знання, вміння і навички, а й розвивати в них здібності, розуміння, уяви, мислення, моделювання, проблематизації – це фундаментальна умова створення міцної національної державності, розвиненого суспільства і плекання кожної без винятку добре освіченої української дитини. Праця вчителя вимагає справді гуманних, демократичних взаємин з учнями та їх батьками, з колегами. І взаємини ці повинні будуватися на непорушних принципах культури педагогічного спілкування.

Міжнародне право передбачає комплекс заходів щодо захисту прав і свобод дітей.

У прийнятій ООН Загальній декларації прав людини (ст. 25) зазначається, що дитина повинна бути об'єктом особливого захисту і допомоги¹. А в ст. 6 Декларації прав дитини (1959 рік), особливо наголошується, що «дитина для повного і гармонійного розвитку потребує любові і розумінні»².

20 листопада 1989 року Генеральна Асамблея ООН приймає резолюцією 44/25 комплексний міжнародний юридично обов'язковий документ – Конвенцію про права дитини, який став, по суті, світової конституцією прав дитини³. Конвенція набула сили 2 вересня 1990 року. У 1991 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини і вона набула чинності 27 вересня 1991 року⁴. У зв'язку з цим, відповідно до положень Конституції України, застосування в Україні міжнародних договорів, норм і принципів та інших елементів системи міжнародного права в інших сферах, крім зовнішньополітичної діяльності та міждержавних відносин, можливо тільки після їх імплементації в установленому порядку у внутрішнє право⁵. Ґрунтуючись на положеннях Конвенції ООН, наша держава прийняла багато нормативних актів, що закріпили положення про безпосередню дію джерел міжнародного права на території України.

Частина 1 ст. 52 Конституції України передбачає рівність дітей у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

¹ Загальна декларація прав людини. URL: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>

² Декларація прав дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text

³ Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

⁴ Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4671>

⁵ Савенко М. Міжнародне право в національній правовій системі за основним законом України. Наукові записки НаУКМА. 2016. Том 181. Юридичні науки. С. 11–17; Конституція України: чинне законодавство станом на 3 березня 2014 р. : (офіційний текст). К. : Паливода А. В., 2014. 64 с.

Правовий статус дитини, окрім Конституції України, визначають ряд законів і підзаконних нормативних актів, які забезпечують розвиток дітей, встановлення гарантій і пілльг для «маленьких громадян» нашої держави.

В Законі України «Про громадянство України» від 18.01.2001 року зазначено, що «дитина – особа віком до 18 років». Закон України «Про охорону дитинства», прийнятий Верховною Радою України 26 квітня 2001 року на виконання Конвенції про права дитини, завданням якого є розширення соціально-правових гарантій дітей, забезпечення фізичного, інтелектуального розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав і законних інтересів дитини в Україні.

Окрім вищезгаданих, дитина має й інші, передбачені Сімейним кодексом України, Законом України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Законом України «Про освіту» права.

Конвенція про права дитини створила нову модель відносин до дітей, послужила «поштовхом» для зміни положення дитини в суспільстві і сім'ї. Важливим стало те, що «ніхто з сучасних правознавців не заперечує більше той факт, що дитина є самостійним носієм прав – спеціальним суб'єктом права»⁶.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває формування активної громадянської позиції у прийдешнього покоління: необхідність вивчення документів про права людини, права дитини, знайомства з прикладами порушення або дотримання прав дитини, визначення шляхів дотримання їхніх невід'ємних прав.

Результати сучасних наукових досліджень щодо виховання та формування особистості сприяють орієнтації сучасної школи на реалізацію принципів гуманістичного розвитку. Ці ідеї знайшли відображення в документах:

- «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст.»⁷;
- «Декларації принципів толерантності»⁸;
- національній програмі «Діти України»⁹;
- Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття)¹⁰ та інших.

⁶ Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_19188

⁷ Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. URL: <http://tyachiv.osv.org.ua/nacionalna-doktrina-rozvitku-osviti-14-19-44-26-09-2018/>

⁸ Декларація принципів толерантності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text

⁹ Національна програма «Діти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/96#Text>

¹⁰ Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

Дані документи наголошують на необхідності виховання дітей в дусі демократії, свободи, особистої гідності і дотримання закону, про надання їм прав, можливості участі в суспільному житті держави і в діяльності різних творчих і громадських об'єднань.

Незважаючи на відкритість даного питання, розгляду його на державному рівні перешкоджає роз'єднаність дій соціальних служб, фахівців системи освіти, силових структур і правозахисних служб щодо захисту прав дітей, а також пасивність самих батьків і вихованців.

Також на формування правової культури дітей впливають:

- засоби масової інформації, насаджуючи негативні ціннісні установки для розвитку особистості і недостатнє пропагування моральних принципів;
- зростання злочинності та правопорушень серед неповнолітніх та малолітніх дітей;
- застосування дітьми наркотичних речовин, відхід від реального життя у світ ілюзій;
- зростання кількості неповних і неблагополучних сімей і т.д.

Сьогодні існує необхідність задоволення потреб підлітка в знанні своїх прав і свобод, у самовизначенні та виборі моральних цінностей, а також в адаптації до соціального середовища.

Звідси виникають суперечності:

- між суспільною потребою у дотриманні прав людини і прав дитини та недостатнім рівнем організації діяльності щодо їх забезпечення у сучасній школі;
- між наявністю проголошених Конвенцією ООН прав дитини та нерозробленістю педагогічних умов її реалізації в освітньому процесі сучасної школи;
- між потребою підлітків у реалізації своїх прав і їх неготовністю до побудови правових відносин в життєвих ситуаціях.

Осмислення цих суперечностей позначило проблему дослідження: які педагогічні умови, при яких освітній процес сучасної школи забезпечує дотримання прав дитини, проголошених Конвенцією ООН?

При визначенні педагогічних умов реалізації Конвенції ООН про права дитини ми керувалися основними положеннями компетентнісного підходу, що розглядається в нашому дослідженні в якості методологічної основи, враховували наявні передумови і чинники розвитку правової компетентності школярів підліткового віку.

На розвиток правової компетентності суб'єктів освітнього процесу впливають певні чинники, супутні освоєнню школярами знань і становленню їх правової позиції. У нашому дослідженні ми виділяємо зовнішні чинники як обставини, що впливають на результативність процесу, та внутрішні чинники, які виступають причиною, що

визначає ціннісне ставлення школярів і педагогів до розвитку їх правової компетентності. До числа зовнішніх чинників можуть бути віднесені наступні:

- побудова громадянського суспільства в Україні, усвідомлення громадянами значущості правової компетентності для успішної соціалізації особистості і побудови правової держави;

- державна політика в галузі права, ініціювання та прийняття ряду законів, залучення до обговорення законів громадян;

- принципи Конвенції ООН про права дитини, основні принципи гуманізації та демократизації суспільства, що відображають зміни сучасного суспільства і школи як його частини.

Демократизація і гуманізація освіти, як основний напрямок у роботі закладів середньої освіти передбачає серйозне вивчення особливостей особистості учня, його здібностей, створення умов для його становлення та розвитку. Розкриття творчого потенціалу учня, забезпечення його правового навчання, прищеплення інтересу до придбання знань, надання допомоги в організації навчальної і трудової діяльності – усе це складові гуманізації освіти, так само як і прищеплення загальнолюдських цінностей.

Демократичне і гуманістичне середовище в школі ми розглядаємо як неодмінну умову поліпшення загальнокультурної і соціальної ситуації в сучасному суспільстві. І ми вважаємо значущим навчання дітей у сучасній школі на основі загальнолюдських цінностей. Ідеї гуманізму, демократії, ідеї дотримання прав людини повинні стати основними при організації освітнього процесу школи, системи виховання дитини в сім'ї.

Важливо зауважити, що виховна система максимально інтегрує освітній і виховний процес за програмними цілями, ідеології, змістом, технологіями та методиками. Вони стають взаємодоповнюючими.

Наявність зовнішніх чинників певним чином впливає на внутрішні механізми розвитку особистості, які, в свою чергу, стимулюють дію внутрішніх чинників:

- усвідомлення педагогами особистісного і професійного значення цивільно-правових знань;

- ціннісне ставлення до дитини як суб'єкту освітнього процесу;

- актуалізація значення правових знань, потреби в прояві громадянської позиції учнів.

Таким чином, у реальній соціальній ситуації розвитку суспільства, процесах демократизації та гуманізації школи як відкритої соціальної системи, зміни в ціннісних орієнтаціях суб'єктів освітнього процесу є зовнішні і внутрішні чинники, які можуть бути розглянуті в якості основи для виділення педагогічних умов реалізації прав дітей, проголошених Конвенцією ООН про права дитини.

Ефективність реалізації педагогічних умов забезпечення прав дитини, проголошених Конвенцією ООН, і розвитку правової компетентності підлітків значною мірою залежить від того, наскільки реальними є передумови для її розвитку.

Першою передумовою розвитку правової компетентності підлітка є, на наш погляд, наявність життєвого правового досвіду. Як показує практика, у підлітка до сьомого класу вже накопичений певний власний життєвий досвід, в якому відображені знання, інтереси, рівень взаємовідносин з однолітками, батьками та дорослими. Становлення життєвого досвіду підлітка проходить і через здатність аналізувати, оцінювати, міркувати, проводити самооцінку своїх дій, дій інших людей. Визнання самоцінності і значущості для особистісного зростання позначає визнання цього досвіду суб'єктом освітнього процесу.

Друга передумова – наявність уявлень про свої права та обов'язки. Учні вже у початкових класах знайомляться з Правилами поведінки учнів, в яких відображені їх права й обов'язки, правилами роботи в шкільних кабінетах, у 5–6 класах знайомляться зі своїми правами та обов'язками під час навчального процесу, беруть участь у позанавчальній діяльності. Однак практично всі рекомендації містять словосполучення «учні повинні». Словосполучення «учні мають право» становить менше 10%. У підлітковому віці завдання правового навчання вирішуються через вивчення предметів «Правознавство», «Права людини», «Людина і суспільство», «Суспільствознавство», спецкурсів «Моя громадянська свідомість», «Практичне право», «Досліджуючи гуманітарне право» і позаурочну роботу в школі з правового виховання¹¹.

Третя передумова – наявність вміння вирішувати життєві ситуації – припускає готовність підлітка до реалізації отриманих знань соціально - правового напрямку. Як правило, учням доводиться стикатися в реальному освітньому процесі з багатьма ситуаціями, в яких вони змушені приймати рішення. Сказати вчителю про негідний вчинок товариша або промовчати? Піти разом з усім класом з уроку або залишитися?

¹¹ Остапенко Л. В. Правове виховання учнівської молоді в умовах родинно-шкільного простору в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 240 с.

Сказати дорослому, що він немає рації, припустився помилки або промовчати? З подібними проблемами школярі стикаються постійно, накопичуючи в процесі їх вирішення позитивний і негативний досвід. Під час освітньої діяльності формується і розвивається активна громадянська життєва позиція підлітка.

Таким чином, наявність виділених чинників і передумов розвитку правової компетентності школярів підліткового віку можуть послужити підставою для подальшого аналізу педагогічних умов реалізації Конвенції ООН про права дитини.

Під педагогічними умовами реалізації Конвенції ООН про права дитини будемо розуміти можливості, цілеспрямовано створювані і реалізовані в освітньому процесі сучасної школи, які в сукупності забезпечать її ефективність.

Спираючись на розуміння правової компетентності як якості особистості, що включає когнітивний, мотиваційний та діяльнісний компоненти і яка виявляється в правових знаннях, правовій позиції і досвіді, виділимо педагогічні умови реалізації Конвенції ООН про права дитини в освітньому процесі. До їх числа віднесемо наступні умови:

- актуалізація правової інформації суб'єктами освітнього процесу та її включення у зміст навчальних предметів, програм підвищення кваліфікації педагогів і педагогічної освіти батьків;
- ініціювання соціально-правової діяльності суб'єктів освітнього процесу та їх залучення до управління школою;
- активізація позанавчальної діяльності підлітків і посилення її правової спрямованості.

Необхідною педагогічною умовою реалізації Конвенції ООН про права дитини в освітньому процесі сучасної школи є актуалізація правової інформації суб'єктами освітнього процесу і її включення у зміст навчальних предметів, програм підвищення кваліфікації педагогів і педагогічної освіти батьків. Суть її полягає в збагаченні змісту навчальних дисциплін, методичних і педагогічних рад, об'єднань, форм роботи з батьками щодо правових знань, прагненні показати взаємозв'язок і взаємозумовленість різних явищ і процесів. Актуалізація правової інформації у змісті шкільних предметів – це процес внутрішній, що протікає на рівні смислового проникнення у зміст, поступового переходу на новий рівень його сприйняття. Реалізація даної умови на практиці дозволить збагатити зміст предметів і створити умови для розвитку у підлітків уявлень про правові цінності як особистісно значущих. Розглядаючи першу умову, ми відзначаємо, що актуалізація правової інформації у змісті шкільних предметів, що реалізується на основі освоєння

знання у контексті соціальних проблем, однією з яких є демократизація, розбудова правової держави на основі пріоритету прав і свобод людини. Таке збагачення змісту предметів шкільного курсу буде сприяти особистісному розвитку школярів підліткового віку, заснованому на прийнятті цінності правових знань.

Тому важливим для нас стає не створення окремих курсів і дисциплін з правового навчання, а наповнення предметного змісту дисциплін, що вивчаються у школі, як умова розвитку правової компетентності.

Навчання і роз'яснення дитині її законних прав – новий елемент у змісті освіти. До знань, умінь і навичок у сфері прав людини ми відносимо:

- морально-правові знання, що формують морально-правову культуру особистості;
- визнання гідності людської особистості в собі й інших, що реалізується за формулою: «Стався до людей так, як хочеш, щоб ставилися до тебе самого»;
- прийняття норм права в єдності з обов'язками, що випливають з них;
- вміння вислухати іншу позицію, що не збігається з власною точкою зору.

Актуалізація змісту правової інформації, крім визначених шляхів, здійснюється через інформаційне середовище школи. Зовні це виражається через використання різних видів наочності, які висвітлюють права людини і дитини.

Визначаючи мету актуалізації правової інформації змісту предметів правовими знаннями, ми виходили з того, що інтегративність впливає з самого характеру навчання школярів, який передбачає цілісний процес навчання і виховання, в аспекті нашого дослідження – правової компетентності підлітка.

Включення правової інформації у зміст програм внутрішкільного підвищення кваліфікації педагогів дозволяє систематизувати знання педагогів у сфері прав людини і прав дитини, своєчасно вивчати документи щодо прав дітей, змінює ставлення до дитини як найвищої цінності, сприяє розвитку гуманістичної спрямованості особистості вчителя.

Особливістю реалізації даної умови є включення у процес реалізації Конвенції ООН про права дитини всіх суб'єктів освітнього процесу, у тому числі і батьків, які активно впливають на виховання і розвиток особистості дітей. Актуалізація правової інформації та її включення у зміст педагогічної освіти батьків здійснюється через різні форми: батьківські збори, конференції, бесіди, зустрічі з фахівцями у сфері прав дітей та ін. Важливе значення належить аксіологічній складовій – формування або зміна (у разі потреби) ціннісних орієнтацій батьків, а також цілепокладання у виховному процесі.

Реалізуючи першу педагогічну умова розвитку правової компетентності учасників навчально-виховного процесу – актуалізація правової інформації суб'єктами освітнього

процесу та її включення в зміст навчальних предметів, програм підвищення кваліфікації педагогів і педагогічної освіти батьків – ми сприяємо змістовному наповненню когнітивного компонента правової компетентності.

Другою важливою педагогічною умовою є ініціювання соціально-правової діяльності суб'єктів освітнього процесу та їх залучення до управління школою. Суть даної умови полягає у формуванні ставлення підлітків та інших учасників освітнього процесу до правової діяльності, формування їх цивільно-правової позиції. Воно визначає ефективність процесу розвитку мотиваційного і діяльнісного компонентів правової компетентності підлітків, педагогів і батьків. Освітній процес у сучасній школі дає багато можливостей для особистісного розвитку, набуття теоретичного і практичного життєвого досвіду, в тому числі і соціально-правового. Соціально активна поведінка дозволяє бачити і знаходити нестандартні вирішення завдань, приймати рішення з урахуванням особистого досвіду.

Принципи демократичності і гуманізації передбачають участь усіх суб'єктів освітнього процесу в управлінні. Їх використання дозволяє враховувати особистісні та спільні інтереси у процесі реалізації цілей, сприяє співвіднесенню можливості вибору і можливості розпоряджатися наданими правами і повноваженнями в управлінні. У центрі всієї управлінської діяльності знаходиться розвиток суб'єктної позиції учасників освітнього процесу в управлінні, самоврядування і співуправління в процесі поетапного розширення видів управлінської діяльності.

Наступною педагогічною умовою реалізації прав дитини, задекларованих Конвенцією ООН, є активізація позанавчальної діяльності підлітків і посилення її правової спрямованості. Оскільки правова компетентність є діяльнісною характеристикою, необхідно включати учасників освітнього процесу у виконання певних дій, вирішення конкретних правових, управлінських ситуацій, ситуацій взаємодії та ін.

У позакласній діяльності школи відкриваються шляхи для оптимального освоєння дитиною правових норм взаємодії з суспільством і розширення її здібностей до саморозвитку. У цьому плані активізується необхідність формування активної особистісної позиції кожного підлітка. Для нас є важливим розуміння того, що, чим раніше буде закладена основа громадянськості, моральності, правосвідомості, тим більше соціально та громадянсько зрілою буде особистість.

Таким чином, виділені педагогічні умови є необхідними для реалізації в освітньому процесі сучасної школи прав дитини, проголошених Конвенцією ООН.

Важливим для формування правової компетентності школярів підліткового віку є прийняття цієї ідеї й активна участь у її реалізації всіх суб'єктів освітнього процесу. Розвиток в учнів навичок користування правами передбачає наявність у всіх учасників цих відносин конкретних знань і умінь в області прав людини. Готовність дітей до вибору і відповідальної поведінки знаходиться в прямій залежності від готовності дорослих до прийняття їх такої поведінки. І якщо вони не готові до такого сприйняття і вимагають від учнів насамперед послуху і підпорядкування, то процес морально-правового виховання стає малоефективним або навіть неможливим.

Є ймовірність, що на першому етапі впровадження педагогічних умов з вивчення прав дитини існує реальна небезпека виникнення в учнів особистісної установки споживчої спрямованості, виникає бажання вимагати свої права. На це впливають і дії педагогів з активного вивчення прав учнями, розгляд на уроках і вдома окремих статей Конвенції, оцінювання їх. Тому першочерговим завданням стає підготовка вчителів до роботи з дітьми щодо реалізації Конвенції ООН, вивчення прав і обов'язків.

Для деяких освітніх установ ще незвичні принципи педагогічного спілкування, засновані на повазі особистості школяра. Конвенція про права дитини звернена, головним чином, до дорослих, але самі діти не можуть не знати її змісту¹². У ст. 42 вказується: «Держави-учасниці зобов'язуються, використовуючи належні та дійові засоби, широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей»¹³. Діти повинні знати, на що мають право і, засвоївши свої права за Конвенцією, вже дорослими, стануть поводитися стосовно власних дітей відповідно до усвідомлених у дитинстві норм і принципів¹⁴.

Отже, Реалізація Конвенції ООН про права дитини, що сприяє розвитку правової компетентності суб'єктів освітнього процесу, забезпечується наступними педагогічними умовами:

- актуалізація правової інформації суб'єктами освітнього процесу та її включення в зміст навчальних предметів, програм підвищення кваліфікації педагогів і педагогічної освіти батьків;

¹² Права людини: питання і відповіді. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/12/blog-post_567.html; Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.; Державна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180453.html

¹³ Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

¹⁴ Стешенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір: навчальний посібник. Київ, 2018. 388 с.

- ініціювання соціально-правової діяльності суб'єктів освітнього процесу та їх залучення до управління школою, яка передбачає формування позитивного ставлення підлітків та інших учасників освітнього процесу до правової діяльності, становлення цивільно-правової позиції, розвиток суб'єктної позиції учасників освітнього процесу в управлінні, співуправлінні, самоврядування в процесі поетапного розширення видів управлінської діяльності;

- активізація позанавчальної діяльності підлітків і посилення її правової спрямованості, що забезпечують включення підлітків у взаємодію з суспільством із засвоєння правових норм, виконання певних дій, вирішення конкретних правових і управлінських ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/4671>

Декларація прав дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text

Декларація принципів толерантності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text

Державна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180453.html

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_19188

Загальна декларація прав людини. URL: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>

Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

Конституція України: чинне законодавство станом на 3 березня 2014 р. К. : Паливода А. В., 2014. 64 с.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. URL: <http://tyachiv.osv.org.ua/nacionalna-doktrina-rozvitku-osviti-14-19-44-26-09-2018/>

Національна програма «Діти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/96#Text>

Остапенко Л. В. Правове виховання учнівської молоді в умовах родинно-шкільного простору в Україні (кінець XX – початок XXI століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 240 с.

Права людини: питання і відповіді. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/12/blog-post_567.html

Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОРМ-Лекс, 2018. 364 с.

Савенко М. Міжнародне право в національній правовій системі за основним законом України. Наукові записки НаУКМА. 2016. Том 181. Юридичні науки. С. 11–17.

Стещенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір: навчальний посібник. Київ, 2018. 388 с.

Lesia Bilovus,
PhD in Philology, Doctor of History,
Associate Professor, Professor of the
Department of Information and Socio-Cultural Activity,
Western Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF REALIZATION OF THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD AT CONTEMPORARY SCHOOL

ABSTRACT

The article is dedicated to finding and reasoning of pedagogical conditions to assist realization of the Convention on the Rights of the Child at contemporary school. Determining pedagogical conditions of realization of the UN Convention, we used the main principles of the competence approach which is treated as the methodological basis, and took to consideration present preconditions and factors of development of law competence of teenaged school children.

Pedagogical conditions of realization of the Convention on the Rights of the Child are determined as possibilities purposefully created and realized in educational process of modern school which are being used to make the process of studying more effective.

Being based upon understanding of law competence as a personal quality which includes motivational, cognitive and functioning components shown in legal knowledge, legal platform and experience, realization of the Convention on the Rights of the Child assists the development of law competence of subjects of educational process and secured by pedagogical conditions which are next:

- actualization of legal information accomplished by subjects of educational process and its including to the content of school subjects, programs of advanced training for teachers and pedagogical education of parents;
- initiation of social and legal activities of subjects of educational process and their involving in administration of school which envisages positive attitude of teenagers and other participants of educational process to legal activity, forming of civil and subjective position of participants of educational process in management, joint and self-management in the process of step-by-step modification of types of management;
- activation of teenagers' off-classes activity and strengthening its legal bent what tends to involving of teenagers in interaction with society, learning of legal norms, doing some actions, making decisions in specific legal and managerial situations.

Prof. dr hab. Lesia Bilovus,
Wydział Działalności Socjalno-Kulturalnej,
Zachodnioukraiński Narodowy Uniwersytet,
Tarnopol, Ukraina

**WARUNKI PEDAGOGICZNE REALIZACJI KONWENCJI ONZ O PRAWACH
DZIECKA W SZKOLE NOWOCZESNEJ
STRESZCZENIE**

Badanie zostało poświęcone ujawnieniu i uzasadnieniu warunków pedagogicznych, sprzyjających realizacji Konwencji ONZ o Prawach Dziecka w szkole nowoczesnej. Ujawniając warunki pedagogiczne realizacji Konwencji ONZ o Prawach Dziecka, kierujemy się zasadami głównymi podejścia kompetencyjnego, traktowanego jako podstawę metodologiczną, uwzględniamy przesłanki i czynniki rozwoju kompetencji prawnej nastolatków – uczniów szkół średnich.

Pedagogiczne warunki realizacji Konwencji ONZ o Prawach Dziecka pojmowane są jako możliwości, celowo stworzone i realizowane w procesie edukacyjnym szkoły współczesnej, sprzyjające efektywności nauki.

Traktując kompetentność prawną jako jakość osobistą, która obejmuje 3 komponenty – motywacyjny, kognitywny i działalny, przejawiające się w wiedzy, pozycji prawnej i doświadczeniu, realizację Konwencji ONZ o Prawach Dziecka, sprzyjającej rozwojowi kompetencji prawnej subiektów procesu edukacyjnego, zapewniają wymienione niżej warunki pedagogiczne:

- aktualizacja informacji prawnej przez subiektów procesu edukacyjnego i jej dodawanie do treści przedmiotów szkolnych, programów podwyższenia kwalifikacji nauczycieli oraz oświaty pedagogicznej rodziców;

- inicjowanie działalności społeczno-prawnej subiektów procesu edukacyjnego, ich dołączanie się do zarządzania szkołą, przewidujące formowanie stosunku pozytywnego nastolatków oraz innych uczestników procesu edukacyjnego do działalności prawnej, formowanie pozycji cywilno-prawnej i subiektywnej uczestników procesu edukacyjnego w zarządzaniu, samorząd w trakcie stopniowej modyfikacji styli zarządzania;

- aktywizacja działalności nastolatków poza klasą i uwyrażnienie jej skierowania prawnego, sprzyjające współdziałaniu dzieci w wieku nastoletnim ze społeczeństwem, opanowaniu norm prawa, postępowaniu zgodnie z prawem, rozwiązaniu sytuacji prawnych i kierowniczych.